

Зоран Грмаш

УХВАТИТИ ТРЕНУТАК

Дејан Илић, *Фигуре*, Рад, Београд, 1995.

Уживао је у тој слици: мора да је то некада било лепо, тај штап уперен у небо, то јест ка нечему што се не може погодити: оцртавати свечано једну границу од које не остаје непосредно ништа, сем можда накнадна интелектуална светлост тог оцртавања, одавати се потпуно ритуалном и сасвим произвољном припремању једног смисла.

Ролан Барт

Свако ко се на неки начин бави књижевношћу, дакле има своје искуство са речима, мора пре или касније да га доведе до радикалне тачке. До поезије. Или до граничних могућности речи. Дејана Илића знамо као преводиоца, да би се, рукописом песама *Фигуре*, представио и као песник, придружујући се не тако малобројном братству књижевника који су се опробали на оба поља. А традиција песника-преводиоца у нашој је литератури присутна од самих њених почетака - од средњовековних писаца који су, што преведећи што компилујући, приближавали корпус византијске литературе. Сетимо се даље, само неких примера - од оних најпознатијих: Змај, Лаза Костић, Алекса Шантић, преко скрајнутих, као што је Јован Грчић Миленко, па до утуљеног Светислава Стефановића. Сетимо се и песника за које се не може са сигурношћу тврдити да ли су више преводиоци или "оригинални" лиричари: Злате Коцић, Иване Миланкове или Србе Митровића. Сетимо се, најзад, и преводиоца који пишу поезију, Бранимира Живојиновића и Драгослава Андрића. Готово да нема песника који није покушао да нешто од свог искуства читања неког страног аутора преточи у звукове нашега језика.

Питање које се у том стапању језичких судова неизбежно поставља јесте питање утицаја. Утицаји, свакако, не морају бити априорно негативни - томе нас је учио још Јован Дучић а, због предрасуда наше културне средине, морао му се у другој половини овога века враћати и Миодраг Павловић. Они значе ширину културе једног писца, приближавање других искустава, контакте са актуелним токовима уметности изван наше мале затворене средине... Они, најзад, значе и могућност отварања неког уметника за сопствене стваралачке сфере које се другачије не би отвориле. Сетимо се само да је једна од кључних песничких књига савремене српске књижевности, *Камена уславанка* Стевана Раичковића, настала после искуства са преводњем Шекспирових сонета. У првенцу Дејана Илића охрабрује чињеница да, осим образовања преводиоца које одликује ове песме, нема видних и очигледних угледања, што ће рећи да се сусрећемо са аутентичним и особеним лиричарем. Слична је опаска валидна и када је реч о нашој савременој песничкој сцени. Илић се креће самосвојним путем, мимо преовлађујућих и већ савладаних образаца. Усвајајући модернистичко схватање поезије, интелектуалност, културу и надличност исказа, он нуди особено лирску варијанту. Интелектуално-културолошки комплекс више се имплицитно уграђује у стихове него што се на њему експлицитно метапоетички инсистира, док је објективно надлични дискурс од оних који се парадоксално могу обележити као индивидуалистички.

Занимљивим се и особеним чини поетички слој збирке. Завршна песма понудиће једно често виђење нашег времена:

*На хоризонту, врानе
у текст се распоређују.*

Типично постмодернистичко утемељивање онтолошке парадигме у текст, међутим, у колизији је са целином песме, где су стварност спољашњег света и реакција лирског субјекта једнако делатне. Не одбацујући непосредно ни стварност текста нити стварност света, песма се гради око преваге унутрашњости субјекта, постављајући модернистички индивидуализам као место повлашћености, одакле се креће у потрагу за смислом. Индивидуалистички однос према речима, као према малим универзумима чијом тајном треба овладати, сусреће се и у другим песмама. Најзад, речници су инвентари употребљеног, збирка напуштеног смисла, "чиста слика непостојања". Нихилистичко исходиште постмодернистичког апсолутизовања речи. Зато је битно место добило виђење форме, односно њеног специфичног отварања:

*Полуформа је дар, услишена молитва,
свету отворене капије,
простор у коме се климакс
никад не постиже.*

Уместо затварања у статичност канонизованих облика, полуформа је вечито кретање, моћ преображаја. Избегавање врхунца, који је истовремено и докончавање. Поезија је "уживање у кондиционалу", недовршеност, не-оствареност, не-поствареност. Она није миметички одраз већ поетска потенција. Фигура. Али не илузија идеала неоствареног дела, већ свест о илузији. Стратегија одагања као покушај прилагођавања, као потирање разлика између текста, субјекта и света, "бело на белом". Испражњеност, очишћеност од садржаја и смисла, све до повлачења субјекта. Фигура, или покушај поетске потенције света да, овлаш скициране, забележи његове напуштене љуштуре. Његове обресе. Поезија или један облик сећања.

Однос лирског субјекта и света се, тако, поетички поставља као основни проблем *Фигуре*. Тело у простору јесте најчешћа и кључна ситуација ове лирике. Успостављање поретка и потрага за смислом његовог следства. Метафора постојања. Сензитивно опипавање била света, његовог непрестаног тока, неизвесности и промене. И била субјекта, његове тахикардије, убрзаних и пренапрегнутих откуцаја који настоје да прате ритмове стварности. Илићева песма је песма-доживљај. Вербално оживљавање једног тренутка чија симболика исијава дубљи, универзалнији смисао. Запетог трена искорак из редовног тока збиље, када се додирују непостојање и постојање. Насилна обустава појављивања, слика-смрт, замрзнута потенција. Свака је ствар већ описала круг, и сенке се одмарају са оне стране бивања. Убрзано било субјекта јесте и огледало нестајања. Та његова двострука позиција, оцилирање између пуноће живота и свести о ишчезавању, чини ове песме чулним и мисаоним у исти мах, при чему се два њена пола, као узајамна мера, одређују и стишавају, сабирајући се око смиренних, статичних слика рефлексивног узлета и класичне одмерености.

Без намере да тврди како су *Фигуре* беспрекорно остварене, Ваша критичарка жели да скрене пажњу на интересовања за детаљ и обиље мотива, на висок степен лирског апстраховања, те на уједначен и кохерентан рукопис, чија заокруженост и довршеност, са незанемарљивом препознатљивошћу лирског гласа, не подсећа на прве књиге.

Душица Поттић